

Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas fizinės veiklos grupėje

Deividas Stanionis¹, Jūratė Požerienė², Oksana Mačėnaitė³, Ugnė Slapšytė⁴

- ¹ Lietuvos sporto universitetas, Sveikatos stiprinimo ir reabilitacijos katedra, Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas, Lietuva, deistal@stud.lsu.lt
- ² Lietuvos sporto universitetas, Sveikatos stiprinimo ir reabilitacijos katedra, Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas, Lietuva, jurate.pozeriene@lsu.lt
- ³ Lietuvos sporto universitetas, Sveikatos stiprinimo ir reabilitacijos katedra, Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas, Lietuva, oksana.macenaite@lsu.lt
- ⁴ Lietuvos sporto universitetas, Sveikatos stiprinimo ir reabilitacijos katedra, Sporto g. 6, LT-44221 Kaunas, Lietuva, ugnsla@stud.lsu.lt

Anotacija. Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas yra būtinas jų asmeniniam ir socialiniam sėkmingumui užtikrinti. Socialinių įgūdžių ugdymas sėkmingai vykdomas fizinės veiklos grupėje, čia vykstančios veiklos, orientuotos į tarpasmeninių santykių kūrimą ir socialiai priimtina elgesį, padeda vaikams ugdytis santykio su savimi, santykių su aplinkiniais ir santykio su veikla socialinius įgūdžius.

Esminiai žodžiai: *elgesio sunkumai, socialiniai įgūdžiai, fizinė veikla.*

Įvadas

Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas kelia nemažai rūpesčių tiek ugdytojams, tiek šių vaikų tėvams. Nors ugdymo įstaigose vykdomas į vaiko visapusišką raidą orientuotas ugdymas, savo turiniu siekiantis plėtoti vaiko gebėjimus, vertybines orientacijas, elgesio normas, gebėjimą dirbti grupėje, bendrauti ir bendradarbiauti bei suprasti taisykles, elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas lieka problematiškas (Buzaitytė et al., 2018). Socialinių įgūdžių ugdymas yra svarbus kiekvieno vaiko ateičiai, savęs ir kitų pažinimui, teigiamai saviraiškai, pozityviam ir

socialiai priimtinaam įsitraukimui į bendruomenės gyvenimą (Deming, 2017). Socialiniai įgūdžiai užtikrina asmens gebėjimą kurti teigiamą psichologinį klimatą ir atlikti socialinius vaidmenis (McCoy & Morgan, 2020). Tai gebėjimas užmegzti ryšius ir sąveikauti priimtinais būdais, reikalingais palankiems tarpasmeniniams santykiams palaikyti (Schuttoff et al., 2017). Išugdyti socialiniai įgūdžiai padeda formuoti adaptyvų, kryptingą elgesį, kurio efektyvumas pripažįstamas tiek paties, tiek kitų asmenų, o socialinė kompetencija padeda įgyvendinti užsibrėžtus tikslus (Anderson-Butcher et al., 2018). Vaikai, turintys elgesio sunkumų, neretai stokoja socialinių įgūdžių, tai riboja jų gebėjimą tinkamai pasirinkti elgesio strategijas ir elgtis socialiai priimtiniu, asmeninius ir tarpasmeninius interesus atitinkančiu būdu (Ališauskienė & Miltenienė, 2018). Mokslinio tyrimo aktualumą pagrindžia gausūs tyrimai, skirti elgesio sunkumų turinčių vaikų ugdymo problematikai nagrinėti. Tiek Lietuvos (Ališauskienė & Miltenienė, 2018; Smilgienė & Jonaitienė, 2019; Targamadžė, 2017; Žemgulenė, 2017), tiek užsienio tyrėjai (Agran et al., 2020; Baguisa & Ang-Manaig, 2019) kelia tokių vaikų atpažinimo, pripažinimo ir ugdymo klausimus. Vieni tyrėjai daugiau dėmesio skiria akademinėi aplinkai (Mizunoya et al., 2018), kiti – ugdymo aplinkų analizei (Abba & Rashid, 2020), dar kiti – ugdymo aplinkos prieinamumui (Paramanik et al., 2018). Tyrimai (Buli-Holmberg et al., 2019; Burrmann, 2018; Sullivan et al., 2018) atskleidžia elgesio sunkumų turinčių vaikų ugdymo temos aktualumą bei ilgalaikės, sistemingos šių vaikų įtraukties svarbą. Nors tokių vaikų ugdymui skiriama daug dėmesio, vis dar stokojama priemonių, metodų ir būdų, ypač ilgalaikių, skirtų keisti jų elgesį ir ugdyti socialinius įgūdžius. Veiklų, per kurias elgesio sunkumų turintys vaikai galėtų keisti nepriimtina elgesį į socialiai priimtina ir ugdyti socialinius įgūdžius ilgalaikėje perspektyvoje, paieška yra neabejotinai svarbi. Viena iš tokių veiklų galėtų būti nuoseklus ir sistemingas vaikų fizinio aktyvumo užtikrinimas – grupinės fizinės veiklos, orientuotos į saugių santykių kūrimą, palaikymą ir atsakingų sprendimų priėmimą (Hyndman & Mahony, 2018). Fizinis elgesio sunkumų turinčių vaikų aktyvumas galėtų pasitarnauti ne tik ugdant jų socialinius įgūdžius, bet ir sprendžiant įtraukties į kitas akademinės veiklas, mokymą(si) bei tarpasmeninių santykių problemas. Sistemingos, reguliarios sportinės veiklos elgesio sunkumų turintiems vaikams gali tapti puikia sporto, disciplinos, glaudžių tarpasmeninių santykių, diskusijų ir kitų socialinei vaiko gerovei svarbių veiklų praktika. Todėl tyrimas, padedantis atsakyti į klausimą, *kokį poveikį elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių kaitai turi dalyvavimas fizinės veiklos grupėje*, yra neabejotinai svarbus. Jis gali tapti patikimu įrankiu mokytojams ir pagalbos mokiniui specialistams, kurie kasdien sprendžia elgesio sunkumų turinčių vaikų motyvacijos stokos, netinkamos elgesio raiškos ir kitų su elgesiu susijusių problemų klausimus.

Tyrimo tikslas – atskleisti elgesio sunkumų turinčių vaikų dalyvavimo fizinės veiklos grupėje poveikį jų socialinių įgūdžių kaitai.

Tyrimo uždaviniai:

- išryškinti elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aspektus.
- įvardyti elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo galimybes, pasitelkiant fizines veiklas.
- atskleisti fizinės veiklos grupės svarbą elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių kaitai.

Duomenų rinkimo metodai:

- teoriniai: mokslinės literatūros analizė ir apibendrinimas.
- empiriniai – pusiau struktūruotas interviu.

Kokybiniais duomenims apdoroti taikyta *tematinė analizė*, pasitelkiant *dedukcinę tyrimo strategiją*.

Tyrimo dalyviai atrinkti taikant *tikslinę atranką* – pradinių mokyklų ir progimnazijų pedagogai, dirbantys su elgesio sunkumų turinčiais vaikais bei tėvai, ugdatys tokius vaikus kaip vaikų socialinių įgūdžių pokyčio stebėtojai.

Elgesio sunkumų turinčių vaikų psychosocialinė charakteristika

Pagrindiniai vaikų, turinčių elgesio sunkumų, bruožai yra nuolatinis nedėmesingumas, padidėjęs aktyvumas, impulsyvumas (Ališauskienė & Miltenienė, 2018), negebėjimas susikaupti, ilgiau išlaikyti dėmesį, kurti glaudžius ir kultūringus tarpasmeninius santykius (Sullivan et al. 2018; Žemgulienė, 2017). Tokių vaikų psychosocialinę charakteristiką lemia jų elgesio kitoniškumas: nesilaikymas bendrai priimtų taisyklių, jų ignoravimas, nenoras paklusti nustatytoms normoms, priešinimasis bet kokiam drausminimui (Agran et al., 2020). Šiems vaikams sunku susirasti draugų, draugystės būna trumpalaikės dėl dažnų konfliktinių situacijų, jie stokoja socialinių įgūdžių (Miltenienė & Masiliauskienė, 2018). Socialiniai įgūdžiai – tai gebėjimas užmegzti ryšius, bendrauti priimtinais būdais, priimti adekvačius elgesio, emocijų raiškos ir veiklos sprendimus (Pierce et al., 2018). Socialiniai įgūdžiai yra svarbūs kuriant efektyvų bendravimą ir bendradarbiavimą, teigiamą psichologinį klimatą ir užtikrinant kokybišką socialinių vaidmenų atlikimą (Deming, 2017). Šie įgūdžiai padeda palaikyti saugų ryšį su aplinka, kuria tarpasmeninių santykių darną, stiprina tarpusavio ryšius ir leidžia konstruktyviai spręsti konfliktus (Hyndman & Mahony, 2018). Vaikai, turintys elgesio problemų, dažnai stokoja socialinių įgūdžių, negeba užmegzti ir palaikyti saugių bei kryptingų santykių, plėtoti socialiai kompetentingos elgsenos, o jų tarpasmeniniai ryšiai dažnai būna trumpalaikiai (Anderson-Butcher et al., 2018). Todėl itin svarbu socialinių įgūdžių stokojančius vaikus mokyti pažinti save ir aplinką, atpažinti savo poreikius, priimti tinkamus sprendimus, ugdyti gebėjimą bendrauti ir bendradarbiauti socialiai priimtinais būdais. Tai padeda kurti glaudžius,

draugiškus santykius, socialiai priimtina gyvenimo būdą ir siekti tikslų įvairiose gyvenimo srityse (Hermens et al., 2017).

Socialinius įgūdžius tyrinėjančių mokslininkų (Gresham & Elliot, 2011; Gresham, 2002) siūlomi socialiniai įgūdžiai, sugrupuoti į *santykio su savimi įgūdžius, santykių su kitais žmonėmis įgūdžius ir santykio su veikla įgūdžius*, pavaizduoti 1 paveiksle.

1 paveikslas

Santykio su savimi, santykių su kitais ir santykio su veikla socialiniai įgūdžiai

SANTYKIS SU SAVIMI	SANTYKIAI SU KITAIS ŽMONĖMIS	SANTYKIS SU VEIKLA
Intrapersonaliniai įgūdžiai	Interpersonaliniai įgūdžiai	Santykio su veikla įgūdžiai
Savęs pažinimas Savęs vertinimas Savikontrolė	Kontakto užmezgimas Verbalinis, neverbalinis kontaktas Tarpusavio sąveikos sukūrimas	Veiklos organizavimas Palankios veiklai atmosferos kūrimas Veiklos rezultatų vertinimas

Gresham ir Elliot (2011) teigia, kad tiek santykių su savimi, tiek santykių su kitais žmonėmis ir veikla įgūdžiai yra susiję su asmens gebėjimu suprasti ir kontroliuoti save, savo jausmus bei veiksmus, bendrauti ir bendradarbiauti su aplinkiniais (Gresham, 2002). Targamadžė (2017) pabrėžia, kad būtina atrasti tokias veiklas, kurių metu vaiko elgesio sunkumai būtų sprendžiami per glaudų, kultūringą tarpasmeninį bendravimą ir bendradarbiavimą. Siūloma stiprinti tokių vaikų socialines bei emocines kompetencijas ir ugdytų socialinius įgūdžius, padedančius pažinti save bei aplinką. Šiuos įgūdžius vaikai turi galimybę ugdytis fizinės veiklos metu – komandiškai atlikdami bendras užduotis, prisiimdami atsakomybę už indėlį į bendrą rezultatą (Soriano et al., 2017), dalydamiesi pareigomis ir džiaugdamiesi pasiektais veiklos rezultatais (Chennat, 2020).

Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas pasitelkus fizinės veiklos grupę

Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių stokos problemas būtina spręsti ilgalaikeje perspektyvoje. Jų elgesio korekcija ir socialinių įgūdžių stoka gali būti mažinama pasitelkiant įvairias fizines veiklas. Kryptinga, sisteminga ir pastovi disciplinuojanti fizinė veikla yra patikimas šių vaikų elgesio koregavimo ir socialinių įgūdžių ugdymo įrankis (Paramanik et al., 2018). Socialinių įgūdžių ugdymas per fizinę veiklą suteikia vaikams galimybę saugiai ir kryptingai bendrauti, bendradarbiauti ir kurti glaudžius tarpasmeninius ryšius (Margaritoui, 2018). Komandiniai žaidimai ir sportas,

pasidalijimas vaidmenimis bei atsakomybėmis sukuria saugią bendravimo erdvę, kuri įpareigoja vaiką prisiimti atsakomybę ir mokytis socialiai priimtino elgesio (Cronin & Allen, 2017). Fizinės veiklos metu formuojami socialiniai įgūdžiai padeda vaikams geriau pažinti save ir aplinką, ugdo bendravimo, savitvartos bei saugaus savęs įtvirtinimo gebėjimus, stiprina socialinę ir asmeninę sėkmę. Smilgienė ir Jonaitienė (2019) pažymi, kad fizinės veiklos metu nuolat vyksta tiek skatinimas, tiek drausminimas, o vaikai mokosi prisiimti atsakomybę už dalyvavimą, komandinį darbą ir pagarbių santykių kūrimą. Apdovanojimų sistema teigiamai veikia vaiko savivertę bei pasitikėjimą savimi, padeda patikėti savo gebėjimu susitvardyti ir priimti tinkamus sprendimus. Taigi fizinė veikla, skatindama vaikų tarpusavio santykių kūrimą ir socialinių įgūdžių ugdymą, tampa tvirtu pagrindu jų aktyvumui, pokyčiui ir sėkmės patyrimui.

Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo pasitelkus fizinės veiklos grupę empirinis tyrimas

Tyrimo metodologija

Tyrimui atlikti pasirinkta kokybinio tyrimo strategija (Yin, 2013; Creswell, 2021), *pusiau struktūruotas interviu*. Tiriamas reiškinys – elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių kaita. Šiuo kokybiniu tyrimu siekiama gilintis į problemos suvokimą (Braun & Clarke, 2021; Kardelis, 2016), atskleisti įvairesnius ir subtilesnius tikslinių grupių santykius su nagrinėjamu reiškiniu (Bitinas et al., 2008). Tyrime taikant pusiau struktūruoto interviu metodą (Elo & Kyngas, 2008), pokalbio metu tyrimo dalyviams užduoti papildomai kilę klausimai, leidžiantys įsigilinti į nagrinėjamą temą (1 lentelė).

1 lentelė

Interviu klausimų pedagogams ir ugdytinių tėvams pavyzdžiai

Tyrime keliami klausimai	Moksliniai šaltiniai
<i>Klausimai pedagogams</i>	
Išvalgos, kaip suprantama elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui palanki aplinka.	Kuzmicheva & Afonkina, 2020; Targamadžė, 2017; Paramanik et al., 2018; Mitchell, 2018.
Ugdymo įstaigos atsakomybė už tokiems vaikams palankios, socialinius įgūdžius ugdančios aplinkos užtikrinimą.	Khaleel et al., 2021.
Problemos, kylančios kuriant aplinką, palankią elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui.	Khaleel et al., 2021; Kuyini et al., 2020; Ališauskienė & Miltenienė, 2018.
Sportinės veiklos grupės svarba, ugdant elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinius įgūdžius.	Anderson-Butcher, 2019; Paramanik et al., 2018; Cronin & Allen, 2017.

Klausimai ugdytinių tėvams

Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aplinkos veiksniai.	Buli-Holmberg et al., 2019; Kuzmicheva & Afonkina 2020; Goldan & Schwab, 2020.
Talkinimas vaikus ugdančios ugdymo įstaigos pedagogams, kartu siekiant sudaryti palankią aplinką vaikų socialinių įgūdžių ugdymui.	Buzaitytė-Kašalynienė et al., 2018; Ališauskienė & Miltenienė, 2018.
Iššūkiai ir problemos, kuriant palankią aplinką elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui.	Baguisa & Ang-Manaig, 2019; Mitchell 2018; Paramanik et al., 2018.
Socialinių įgūdžių ugdymo galimybės sportinės veiklos grupėje.	Smilgienė & Jonaitienė, 2019; Buli-Holmberg et al., 2019.

Pusiau struktūruotas interviu sudarytas iš dviejų blokų: 10 atviro tipo klausimų pedagogams ir 10 atviro tipo klausimų ugdytinių tėvams. Klausimais siekta išsiaiškinti įstaigų galimybes ugdyti elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinius įgūdžius, kurti tam palankią aplinką ir įvertinti fizinės veiklos taikymo reikšmę šių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui ir netinkamo elgesio pokyčiams. Gauti interviu duomenys buvo apdoroti taikant *teminę analizę* (Braun & Clarke, 2021). Šio metodo pasirinkimą pagrindė keli privalumai:

- **Lankstumas** – teorinis metodo pagrindas suteikia laisvės analizuoti įvairius duomenis ir leidžia pasiūlyti išsamų, „prisotintą“ jų aprašymą.
- **Prieinamumas** – teminė analizė yra palyginti nesudėtingas metodas, todėl gauti rezultatai lengvai suprantami; ji leidžia išryškinti panašumus, skirtumus ir generuoti išvalgas, pasitelkiant socialines bei psichologines interpretacijas.
- **Aiškumas** – analizė atliekama nuosekliais, aiškiai apibrėžtais žingsniais ir technikomis, taikant kokybinių duomenų analizės sistemą.

Kokybinio tyrimo imtis. Vadovaujantis metodologų rekomendacijomis (Rupšienė, 2017; Bitinas et al., 2008), siekiant gauti patikimą informaciją, laikytasi nuostatos, kad kokybinio tyrimo imtį turėtų sudaryti ne mažiau kaip 10 tyrimo dalyvių (šiuo tyrimu – 15 dalyvių). Rupšienė (2017) teigia, kad kokybiniam tyrimui pakanka 10 tiriamųjų, o duomenų reprezentatyvumą lemia ne atsitiktinė, bet tikslinė ar kriterinė atranka.

Tyrimo dalyviai. Atranka buvo vykdoma taikant *kriterinės atrankos metodą*, atsižvelgiant į tyrimo tikslą (Kardelis, 2016). Esminis kriterijus – tyrimu dalyvavo mokyklos, sutikusios vykdyti aplinkos, palankios elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui per fizines veiklas, kūrimą. Šios mokyklos užtikrina įtraukties politikos įgyvendinimą. Tyrimu dalyvavo elgesio sunkumų turintys pradinio ugdymo ir progimnazijų mokiniai, o jų socialinių įgūdžių kaitą stebėjo pedagogai ir tėvai (2 lentelė).

2 lentelė

Kokybinio tyrimo dalyvių charakteristikos

Interviu dalyvio Nr.	Kodas	Lytis	Amžius	Pedagoginio darbo stažas
PEDAGOGAI				
Interviu dalyvis Nr. 1	I-1	Vyras	56	23
Interviu dalyvis Nr. 2	I-2	Moteris	59	29
Interviu dalyvis Nr. 3	I-3	Moteris	42	17
Interviu dalyvis Nr. 4	I-4	Moteris	47	21
Interviu dalyvis Nr. 5	I-5	Moteris	48	23
Interviu dalyvio Nr.	Kodas	Lytis	Amžius	Išsilavinimas
TĖVAI				
Interviu dalyvis Nr. 6	I-6	Moteris	31	Aukštasis neuniversitetinis
Interviu dalyvis Nr. 7	I-7	Moteris	39	Aukštasis universitetinis (bakalauro laipsnis)
Interviu dalyvis Nr. 8	I-8	Moteris	42	Aukštasis universitetinis (bakalauro laipsnis)
Interviu dalyvis Nr. 9	I-9	Moteris	37	Aukštasis universitetinis (magistro laipsnis)
Interviu dalyvis Nr. 10	I-10	Moteris	38	Aukštasis universitetinis (bakalauro laipsnis)
Interviu dalyvis Nr. 11	I-11	Vyras	27	Aukštasis neuniversitetinis
Interviu dalyvis Nr. 12	I-12	Moteris	34	Aukštasis universitetinis (magistro laipsnis)
Interviu dalyvis Nr. 13	I-13	Vyras	29	Aukštasis neuniversitetinis
Interviu dalyvis Nr. 14	I-14	Moteris	36	Aukštasis universitetinis (bakalauro laipsnis)
Interviu dalyvis Nr. 15	I-15	Vyras	41	Aukštasis universitetinis (bakalauro laipsnis)

Taigi tyrime dalyvavo 5 pedagogai (1 vyras ir 4 moterys), kurių amžius – nuo 42 iki 59 metų, o pedagoginio darbo stažas – nuo 17 iki 29 metų. Taip pat dalyvavo 10 ugdytinių tėvų, kurių amžius – nuo 31 iki 42 metų. Tėvų išsilavinimas – aukštasis neuniversitetinis arba aukštasis universitetinis (bakalauro ir magistro laipsnis).

Atliekant tyrimą buvo laikomasi tyrimo etikos principų:

- gerbti asmens nepriklausomybę bei laisvę dalyvauti arba atsisakyti dalyvauti tyrime;
- suteikti tyrimo dalyviui pakankamai informacijos apie atliekamą tyrimą;
- saugoti tyrimo dalyvio anonimiškumą, konfidencialumą ir privatumą.

Buvo užtikrintas tyrimo dalyvių saugumas, siekiant apsaugoti juos nuo moralinės žalos ir, kiek įmanoma, jos išvengti (Žydzūnaitė & Sabaliauskas, 2017).

Tyrimui atlikti išduotas LSU etikos komisijos leidimas atlikti tyrimą NR. SMTEK-19.

Tyrimo rezultatai

Pedagogų tyrimo rezultatai

Aplinka, palanki elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui

Pedagogų paprašyta pasidalyti išvalgomis, kaip jie supranta, kokia aplinka yra palanki elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius, rezultatai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Aplinka, palanki elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui

Tema	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Svarbiausi elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui palankios aplinkos elementai	Pedagogo kvalifikacija, kompetencija	„Pedagogas turi turėti atitinkamą kompetenciją“ (I-3); „Pedagogas turi turėti specifinių žinių“ (I-5); „Kompetencija“ (I-2); „Tai kvalifikuotumas“ (I-4).
	Komandinis darbas, bendradarbiavimas	„Komandinis darbas“ (I-1); „<...> dirbama komandoje“ (I-5); „Priklauso nuo bendradarbiavimo“ (I-2).
	Metodinės medžiagos kūrimas, taikymas	„Reikia gebėti kurti ir taikyti tam tikras metodikas“ (I-2); „Žinios ir metodinė medžiaga“ (I-3); „Metodinės medžiagos tinkamas taikymas“ (I-2).
	Palankus mikroklimatas	„Tarpasmeniniai santykiai, kultūra“ (I-1); „Darbo mikroklimatas svarbus“ (I-3); „Palankus mikroklimatas“ (I-4).

Pedagogai elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui palankią aplinką apibrėžia akcentuodami pedagogo kvalifikaciją ir kompetenciją. Jie teigia, kad „pedagogas turi turėti atitinkamą kompetenciją“ (I-3), pabrėždami, jog kvalifikuotas mokytojas sugeba kurti individualią aplinką tokiems mokiniams (I-2). Kitas svarbus elementas, pedagogų nuomone, yra komandinis darbas. Tyrimo dalyviai pabrėžia jo reikšmę kuriant kryptingą veiklą, būtinas socialinių įgūdžių ugdymui (I-1). Be to, pedagogai atkreipia dėmesį į metodinės medžiagos tinkamą taikymą (I-2) ir mikroklimato kūrimo svarbą, kuris užtikrina palankią tarpasmeninę sąveiką, bendravimą ir bendradarbiavimą (I-3).

Taigi elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui palanki aplinka susidaro, kai pedagogai yra kompetentingi ir kvalifikuoti, taikomas komandinis darbas, naudojamos tinkamos metodikos, kuriamas palankus darbo mikroklimatas.

Elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymo sprendimai

Pedagogų paprašyta atsakyti į klausimą, kas įstaigoje priima sprendimus, reikalingus elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius, rezultatai pateikti 4 lentelėje.

4 lentelė

Sprendimų priėmimas ugdant elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinius įgūdžius

Tema	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymo sprendimai	Pedagogo atsakomybė	„Pedagogas pats atsakingas“ (I-2); „Pedagogo pareiga“ (I-1); „Tai priklauso nuo pedagogo atsakingumo“ (I-3); „Pedagogas užtikrina vaiko elgesio kaitos procesą“ (I-4).
	Dalijimasis atsakomybe	„Atsakomybe būtina dalintis“ (I-1); „Visa bendruomenė turi prisiimti atsakomybę“ (I-2); „Būtinas atsakomybės pasidalijimas“ (I-5).
	Bendruomenės įsitraukimas	„Reikalingas bendruomenės įsitraukimas“ (I-2); „Kai visi įsitraukia“ (I-1); „Bendrų sprendimų paieška“ (I-3); „Visų iniciatyva ir įsitraukimas“ (I-1).

Tinkamu sprendimu, būtinu elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui, pedagogai įvardijo atsakomybės prisiėmimą už šį procesą. Jie teigia, kad „pedagogas pats atsakingas“ (I-2) ir tai laikoma „pedagogo pareiga“ (I-1). Akcentuodami savo atsakomybę, pedagogai taip pat pabrėžia atsakomybės pasidalijimo svarbą: „Visa bendruomenė turi prisiimti atsakomybę“ (I-3). Kaip svarbų kriterijų siekiant efektyvaus socialinių įgūdžių ugdymo, pedagogai išskiria visos bendruomenės suinteresuotumą, įsitraukimą ir iniciatyvas. Jie dalijasi, kad kai visa bendruomenė dalyvauja „sprendimų paieškoje“ (I-3), socialinių įgūdžių ugdymo procesas yra sėkmingesnis.

Taigi pedagogai pabrėžia savo atsakomybę ir akcentuoja visos bendruomenės dalyvavimo, bendro suinteresuotumo ir iniciatyvų svarbą socialinių įgūdžių ugdymo procese.

Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo problemos

Pedagogų buvo klausta, su kokiomis problemomis jie susiduria prisidedami prie vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, socialinių įgūdžių ugdymo. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius, rezultatai pateikti 5 lentelėje.

5 lentelė

Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo problemos

Tema	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Problemos, su kuriomis susiduria pedagogai, ugdydami elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinius įgūdžius	Specialistų trūkumas	„Neturim psichologo“ (I-1); „Nėra pakankamai specialistų“ (I-5); „Stokojam specialistų“ (I-2).
	Menkas tėvų įsitraukimas	„Reikia, kad tėvai įsitrauktų“ (I-4); „Tėvai nenori įsitraukti“ (I-2); „Tėvai nepakankamai aktyvūs“ (I-1).
	Lėšų stoka	„Kad būtų lėšų įvairioms veikloms“ (I-1); „Neturim tiek lėšų, kiek reikalinga paslauga pirkti“ (I-5); „Pabandyk su menkomis lėšomis išsiversti“ (I-2).

Pedagogai susiduria su keliais pagrindiniais rūpesčiais. Pirmiausia – specialistų trūkumas: „Stokojam specialistų, sistemingų veiklų“ (I-2). Jie pažymi, kad mokyklose trūksta pagalbos vaikui specialistų, kurie galėtų užtikrinti kryptingas veiklas: „Stokojam specialistų“ (I-2). Antra – lėšų stoka, kuri riboja galimybę organizuoti įvairias veiklas: „Kad būtų lėšų įvairioms veikloms“ (I-1). Pedagogai nurodo, kad finansų trūkumas neleidžia dalyvauti seminaruose ar mokymuose: „Pabandyk su menkomis lėšomis išsiversti“ (I-2). Trečia – tėvų įsitraukimo stoka. Pedagogai teigia, kad kai kurie tėvai nenoriai dalyvauja priimant sprendimus, kurių reikia elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui: „Tėvai nenori įsitraukti“ (I-3).

Taigi pedagogai išreiškia rūpestį dėl specialistų trūkumo mokyklose, finansinių išteklių stygiaus ir mokinių tėvų nenoro aktyviai dalyvauti socialinių įgūdžių ugdymo procese.

Sportinės veiklos grupės reikšmė elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui

Pedagogai, dalyvavę pusę metų trukusioje sportinės veiklos grupėje, buvo paprašyti pasidalyti savo patirtimi ir nuomonėmis apie veiklas, kurios, jų manymu, turėjo įtakos vaikų socialinių įgūdžių kaitai. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius, rezultatai pateikti 6 lentelėje.

Pedagogai fizinės veiklos grupę apibrėžia kaip galimybę vaikams jaustis svarbiems: „Pasijuto svarbiais tie vaikai“ (I-3). Pusę metų vykusioje grupėje sudarė sąlygas elgesio sunkumų turintiems vaikams ugdytis atsakomybę: „Pirmiausia atsakomybės ugdymas“ (I-5), įgyti atsakingumo įgūdžių „<...> ir atsakingesnis“ (I-3) ir sistemingai formuoti patrauklų elgesį: „<...> nepriimtino elgesio alternatyva“ (I-3) bei taisyklių laikymąsi: „Taisyklių laikytis pradėjo“ (I-1). Be to, grupė skatino socialiai priimtina elgseną „<...> ir socialiai priimtinas, žinoma, elgesys“ (I-5) ir suteikė galimybę kurti glaudžius tarpasmeninius santykius: „Tarpasmeniniai santykiai pagerėjo“ (I-4). Pedagogai pabrėžė, kad vaikams labai svarbu kurti ilgalaikius, pagarba ir pasitikėjimu grįstus santykius: „Ir su klasės draugais, ir su manimi žymiai geresni santykiai“ (I-2).

6 lentelė

Vaikų, turinčių elgesio problemų, socialinių įgūdžių ugdymas sportinės veiklos grupėje

Tema	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Vaikų socialinių įgūdžių kaita sportinės veiklos grupėje	Galimybė jaustis svarbiam	„Pasijuto svarbiais tie vaikai“ (I-3); „Jie tokią savo svarbą pajuto“ (I-1); „Jaustis svarbiu atsirado galimybė“ (I-2);
	Veikla, ugdanti atsakomybę	„<...> kažkas svarbaus“ (I-4); „Ir ne tik sau svarbus <...>“ (I-2). „Pirmiausia atsakomybės ugdymas“ (I5); „<...> ir atsakingesnis“ (I-3); „Atsakingai dalyvavo, sakyčiau“ (I-1).
	Socialiai priimtino elgesio formavimas	„<...> nepriimtino elgesio alternatyva“ (I-3); „Taisyklių laikytis pradėjo“ (I-1); „<...> ir socialiai priimtinas, žinoma, elgesys“ (I-5).
	Tarpasmeninių santykių gerinimas	„Tarpasmeniniai santykiai pagerėjo“ (I-4); „Ir su klasės draugais, ir su manimi žymiai geresni santykiai“ (I-2); „Visai gražūs ir tie santykiai tarpusavio“ (I-1).

Apibendrinant galima teigti, kad dalyvavimas fizinės veiklos grupėje sudarė palankias sąlygas elgesio sunkumų turinčių vaikų nepriimtino elgesio kaitai, tinkamo bendravimo mokymuisi ir socialiai priimtinos patirties įgijimui. Vaikai galėjo atrasti sau saugią vietą ne tik sportui, bet ir draugystei, bendravimui bei bendradarbiavimui.

Santykio su savimi, santykių su aplinkiniais, santykio su veikla įgūdžių ugdymas sportinės veiklos grupėje

Pedagogai paprašyti pasidalyti pastebėjimais apie konkrečių socialinių įgūdžių kaitą, stebint vaikus fizinės veiklos grupėje. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius, rezultatai pateikti 7 lentelėje.

Pedagogai pastebėjo, kad fizinės veiklos grupėje vaikai ugdėsi svarbiausius socialinius įgūdžius, mokėsi geriau pažinti save: „Save pažinti turėjo progą“ (I-3), taip pat savo draugus: „Galėjo jie pamatyti vieni kitus“ (I-3). Kadangi elgesio sunkumų turintiems vaikams sunku susikaupti ir išbūti veiklose, fizinės veiklos grupė sudarė visas galimybes ugdyti santykio su veikla įgūdžius: „Žinoma, jie buvo įtraukti į bendrą veiklą“ (I-5), dalijosi atsakomybe: „Veikla ugdė jų atsakingumą“ (I-2). Pedagogai pabrėžė, kad pusę metų vykusio sportinės veiklos grupė sudarė palankias sąlygas vaikams geriau pažinti save, savo komandos narius, draugus ir mokytiis priiimti atsakomybę už atliktas veiklas.

7 lentelė

Santykio su savimi, aplinkiniais ir su veikla socialinių įgūdžių ugdymas fizinės veiklos grupėje

Tema	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Fizinės veiklos grupė – santykio su savimi, su aplinkiniais, su veikla socialinių įgūdžių ugdymui	Savęs pažinimo galimybė	„<...> ir svarbiausia pažinti save“ (I-5); „Pamokos, sakyčiau, apie save“ (I-2); „Toks kaipėjimas į save“ (I-1); „Save pažinti turėjo progą“ (I-3).
	Aplinkinių stebėjimo vieta	„Matė gerai vieni kitus“ (I-4); „<...> ir stebėti galėjo, ir vertinti“ (I-2); „Galėjo jie pamatyti vieni kitus“ (I-3).
	Veiklos kūrimo istorija	„Kaip, sakyčiau, kokia bendra visų istorija“ (I-1); „Žinoma, jie buvo bendroje veikloje“ (I-5); „<...> dar ir veiklą kūrė“ (I-2).
	Atsakomybės veikloje patirtys	„Patyrė, ką reiškia būti veiklose bendrai“ (I-3); „Visokių patirčių galėjo veikloje pajauti“ (I-4); „Veikla ugdė jų atsakingumą“ (I-2).

Apibendrinant galima teigti, kad iš visų tyrime dalyvavusių pedagogų atsakymų matyti, jog jie aiškiai supranta, kokia aplinka yra palanki elgesio sunkumų turinčio vaiko socialiniams įgūdžiams ugdyti. Pedagogai pabrėžia, kad sprendimai, būtini šiam ugdymui, turi būti priimami bendru sutarimu, jie įvardija problemas, su kuriomis susiduria ugdydami socialinius įgūdžius, ir aktyviai siekia jas spręsti. Fizinė veiklų grupė, jų nuomone, yra vieta, kur vaikai gali mokytis drausmės, keisti netinkamą elgesį ir kurti glaudžius bei draugiškus tarpasmeninius santykius.

Tėvų tyrimo rezultatai

Svarbiausi elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aplinkos veiksniai

Tėvų buvo paprašyta atsakyti į klausimą, kokie, jų nuomone, yra svarbiausi elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aplinkos veiksniai. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius, rezultatai pateikti 8 lentelėje.

Ugdytinių tėvai kaip svarbiausius aplinkos veiksnius išskiria bendruomenės atsakingumą ir įsitraukimą, visos bendruomenės atsakomybės prisiėmimą už pagalbą elgesio sunkumų turinčio vaiko socialinių įgūdžių ugdymui: „Visa bendruomenė yra atsakinga“ (I-6). Tėvai taip pat pabrėžė „atsakingą bendravimą“ (I-8) ir „atsakomybės padalinimą“ (I-6). Kai kurie teigia, kad bendruomenės atsakomybės pasigenda: „Atsakomybė būtina dalintis“ (I-7). Jie dalijasi patirtimi, kad bendruomenės sutelkimas ne tik padeda spręsti problemas, bet ir stiprina tarpusavio pažinimą bei glaudesnius ryšius, akcentuodami visų įsitraukimo būtinybę: „Reikia įsitraukimo“ (I-14).

8 lentelė

Svarbiausi elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aplinkos veiksniai

Tema	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Svarbiausi elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aplinkos veiksniai	Bendruomenės atsakingumas	„Visa bendruomenė yra atsakinga“ (I-6); „Atsakingas bendravimas“ (I-8); „Visi turi pasiskirstyti atsakomybes“ (I-11); „Atsakomybės padalinimas“ (I-6); „Visi turi prisiimti atsakomybę“ (I-9); „Atsakomybe būtina dalintis“ (I-7).
	Bendruomenės įsitraukimas	„Turi bendruomenė visa įsitraukti“ (I-6); „Visų dalyvavimas svarbus“ (I-8); „Abejingų įtraukimas“ (I-15); „Reikia visų įsitraukimo“ (I-14).

Taigi bendruomenės atsakingumas, susitelkimas, įsitraukimas ir atsakomybės pasidalijimas yra būtini siekiant kurti elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aplinką. Tėvai pabrėžia, kad bendruomeniškumas ir bendras atsakomybės pasidalijimas yra esminiai veiksniai, užtikrinantys tinkamą aplinką, savalaikę pagalbą ir efektyvų socialinių įgūdžių ugdymą mokykloje.

Tėvų pagalba pedagogui sprendžiant vaikų socialinių įgūdžių ugdymo rūpesčius

Tėvų buvo paprašyta pasidalyti, kaip jie talkina pedagogams, sprendžiant rūpesčius, susijusius su jų elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymu. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius, rezultatai pateikti 9 lentelėje.

9 lentelė

Tėvų pagalba pedagogui sprendžiant vaikų socialinių įgūdžių ugdymo problemas

Tema	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Tėvų pagalba pedagogui sprendžiant problemas, susijusias su jų elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymu	Domėjimasis problemomis, kylančiomis mokytojui	„Domiuosi, klausiu kuo padėti“ (I-7); „Domiuosi ir visada teiraujuosi“ (I-12); „Pasikalbame, klausiu“ (I-15); „Tiesiog pasidomiu, klausiu kuo padėti“ (I-6). „<...> sprendimų paieška nelengvas darbas“ (I-9).
	Pagalba ieškant problemų sprendimo	„Ieškau sprendimų, nesislapstau“ (I-13); „Suradau sykį lektorių“ (I-6); „Kviečiau visus susitikti“ (I-9); „Teko organizuoti susirinkimą“ (I-7); „<...> pakviečiau tėvus pasikalbėti“ (I-14).

Aktyvus tėvų dalyvavimas talkinant pedagogui yra būtina sąlyga, siekiant sudaryti palankią aplinką elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui. Tėvai pasakojo, kad pedagogams kyla nemažai rūpesčių, todėl domisi ir siūlo pagalbą: „Domiuosi, klausiu kuo padėti“ (I-7). Jie linkę su pedagogais aptarti situacijas: „Pasikalbame,

klausiu“ (I-15), klausia, kaip galėtų prisidėti prie problemų sprendimo: „Tiesiog pasi-
domiu, klausiu, kuo padėti“ (I-6). Be to, tėvai ieško sprendimų kartu su pedagogais,
kviesdami juos atvirai išsakyti rūpesčius: „Kviečiau visus susitikti, pasikalbėti“ (I-9).
Jie padeda organizuodami veiklas: „Teko organizuoti susirinkimą“ (I7), skatina kitų
ugdytinių tėvų įsitraukimą: „<...> ir pakviečiau tėvus pasikalbėti“ (I-14).

Apibendrinant galima teigti, tėvai aktyviai prisideda prie jų vaikų socialinių įgūdžių
ugdymo, domisi problemomis, bendradarbiauja su pedagogais ir dalyvauja ieškant
sprendimų. Jie organizuoja seminarus, posėdžius ir pokalbius, siekdami kartu spręsti
kylančius sunkumus.

Tėvų, auginančių elgesio sunkumų turinčius vaikus, problemos mokykloje

Tėvai, auginantys elgesio sunkumų turinčius vaikus, mokykloje susiduria su įvai-
riais iššūkiais ir problemomis. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius,
rezultatai pateikti 10 lentelėje.

10 lentelė

*Problemos, su kuriomis mokykloje susiduria elgesio sunkumų turinčius vaikus
uginantys tėvai*

Temos	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Problemos, su kuriomis mokykloje susiduria elgesio sunkumų turinčius vaikus auginantys tėvai	Bendruomenės požiūrių skirtin-gumas	„Bendruomenė nesusikalba“ (I-10); „Vieni labai nori padėti, kiti pikti“ (I-13); „Trūksta susikalbėjimo mums visiems“ (I-6); „Pedagogai dar tarpusavyje turi susitarti“ (I-11).
	Glaudaus kontakto trūkumas	„Neturim glaudaus kontakto“ (I-15); „Trūksta nuoširdumo“ (I-14); „Būtų glaudesnis kontaktas, tada“ (I-6); „Pasigendu supratimo“ (I-9).
	Žinių, pakantumo vaikams stoka	„Nekantrūs pedagogai tokiems vaikams“ (I-10); „Labai jaučiasi žinių trūkumas“ (I-13); „Mums vi-siems kantrybės trūksta“ (I-6); „Santykiyje su vaiku nėra žinių“ (I-11).

Elgesio sunkumų turinčių vaikų tėvai susiduria su skirtingais bendruomenės po-
žiūriais į jų vaikų ugdymą: „Bendruomenė nesusikalba“ (I-10). Jie teigia, kad peda-
gogams pirmiausia reikėtų tarpusavyje susitarti ir susikalbėti: „Pedagogai dar tarpu-
savyje turi susitarti“ (I-11). Susikalbėjimas, požiūrių vienodumas, glaudus kontaktas,
pedagogų nuoširdumas ir supratingumas būtų priemonės, kurios sudarytų palankes-
nes sąlygas šių vaikų socialiniams įgūdžiams ugdyti: „Pasigendu supratimo“ (I-9), „kiti
yra abejingi“ (I-10). Tėvai taip pat išreiškė rūpestį dėl pedagogų žinių stoka, kaip ben-
drauti ir dirbti su elgesio sunkumų turinčiais vaikais: „Santykiyje su vaiku nėra žinių“
(I-11). Jie pabrėžė, kad įgytos žinios galėtų išspręsti daugelį su šių vaikų ugdymu

susijusių problemų: „Labai jaučiasi žinių trūkumas“ (I-13). Be to, tėvai akcentavo pedagogų ir savo pačių kantrybės stoka, kai dirbama ir bendraujama su elgesio sunkumų turinčiais vaikais: „Mums visiems kantrybės trūksta“ (I-6).

Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas sportinės veiklos grupėje

Tėvų, kurių vaikai pusę metų dalyvavo sportinės veiklos grupėje, buvo paprašyti papasakoti, kaip sekėsi jų vaikams, kuo ši grupė buvo naudinga ir ar jie pastebėjo vaikų elgesio pokyčius. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius, rezultatai pateikti 11 lentelėje.

11 lentelė

Sportinės veiklos grupė – vaikų socialinių įgūdžių kaitos galimybė

Tema	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Sportinės veiklos grupė – vaikų socialinių įgūdžių kaitos galimybė	Vieta, kurianti saugumą	„Jis ten buvo saugus“ (I-7); „<...> na ir nebijojo būti kitoks“ (I-9); „Žinojo, kad saugus gali jaustis“ (I-1); „Jokio vaiko barimo ar šaukimo ant vaiko“ (I-11); „Seniai tokio saugumo jam reikėjo“ (I-12).
	Bendrų interesų galimybės	„Tai ten jie visi vienodi“ (I-6); „<...> ir visi turintys panašių problemų“ (I-10); „Vienijo bendri interesai“ (I-13).
	Drausmės mokymasis	„<...> dar ir drausmingumas“ (I-15); „Drausmė buvo pirmiausia“ (I-14); „Drausmės pasimokė“ (I-11).
	Bendruomenę telkianti veikla	„Vieni kitiems padėjo“ (I-14); „Visi susitelkę buvo, gaila tik, kad neilgai“ (I-12); „Ir vaikai, ir mokytojai, ir tėvai buvo kartu visi“ (I-11); „Kartu visi sprendėme svarbius rūpesčius“ (I-14).

Tėvai fizinės veiklos grupę įvardijo kaip vietą, kur jų vaikai jautėsi saugūs: „Jis ten buvo saugus“ (I-7), aplinką, kurioje vaikai nebijojo būti savimi: „<...> na ir nebijojo būti kitoks“ (I-9). Tėvai dalijosi, kad grupėje susirinko labai panašių problemų turintys vaikai: „<...> ir visi turintys panašių problemų“ (I-10), juos vienijo bendri interesai: „Vienijo bendri interesai“ (I-13). Elgesio sunkumų turintiems vaikams labai trūksta drausmingumo, o fizinės veiklos grupė buvo ta vieta, kur jie mokėsi būti drausmingi pusę metų: „Drausmės pasimokė“ (I-11). Tėvai paminėjo fizinės veiklos reikšmę bendruomeniškumui ir apgailestavo, kad veiklos truko neilgai: „Visi susitelkę buvo, gaila tik, kad neilgai“ (I-12). Bendruomeniškumas itin svarbus, kai siekiama spręsti su vaikais susijusias problemas: „Kartu visi sprendėme svarbius rūpesčius“ (I-14).

Sportinės veiklos grupė – santykio su savimi, santykių su aplinkiniais, santykio su veikla įgūdžių ugdymo vieta

Tėvai pusę metų atsakingai stebėjo savo vaikų konkrečių socialinių įgūdžių pokyčius ir buvo paprašyti pasidalyti pastebėjimais. Gauti atsakymai paskirstyti pagal temą ir potemius, rezultatai pateikti 12 lentelėje.

12 lentelė

Santykio su savimi, santykių su aplinkiniais, santykio su veikla įgūdžių ugdymas sportinės veiklos grupėje

Tema	Potemiai	Autentiški tyrimo dalyvių atsakymai
Socialinių įgūdžių: santykio su savimi, santykių su aplinkiniais ir santykio su veikla ugdymas sportinės veiklos grupėje	Savęs pažinimo galimybė	„Pamatė save iš šalies“ (I-9); „<...> ir paanalizuoti galėjo save“ (I-11); „Puiki proga save geriau pažinti“ (I-14); „Teko mokytis kalbėti apie save“ (I-12).
	Savęs pripažinimas, priėmimas	„Toks esi ir turi pripažinti“ (I-7); „<...> pripažinimas pagaliau padėjo“ (I-13); „Kitoks nebūsi, tiesiog reikia pripažinti“ (I-15).
	Draugystė, komandžiškumas	„<...> kad ir prieš komandą atsakomybė“ (I-8); „Draugų tikrų susirado“ (I-11); „Jie tiek susidraugavo <...>“ (I-14).
	Atsakingas dalyvavimas	„Turėjo sistemingą veiklą“ (I-12); „Turėjo laiku atvykti, atsakingai dalyvauti“ (I-9); „Ir galų gale supratimas, kad turi priiimti atsakomybę“ (I-11); „Būti atsakingu tokiam vaikui nelengva, bet pavyko“ (I-10).

Tėvai dalijosi konkrečių socialinių įgūdžių kaitos įžvalgomis ir teigė, kad jų vaikai turėjo galimybę pažvelgti į save iš šalies: „Pamatė save iš šalies“ (I-9), analizuoti savo elgesį: „<...> ir paanalizuoti galėjo save“ (I-11), geriau save pažinti: „Puiki proga save geriau pažinti“ (I-14), mokytis apie save kalbėti: „Teko mokytis kalbėti apie save“ (I-12). Fizinės veiklos grupė leido vaikams priimti save tokius, kokie jie yra: „Toks esi ir turi pripažinti“ (I-7), o pripažinimas tapo pirmu žingsniu kaitos link: „<...> pripažinimas pagaliau padėjo“ (I-13). Vaikai turėjo galimybę ugdyti santykių su aplinkiniais įgūdžius, susidraugauti: „Draugų tikrų susirado“ (I-11), pasimokyti atsakomybės: „<...> kad ir prieš komandą atsakomybė“ (I-8). Jie ugdėsi santykio su veikla įgūdžius: „Turėjo laiku atvykti, atsakingai dalyvauti“ (I-9), priėmė atsakomybę už dalyvavimą veikloje: „Ir galų gale supratimas, kad turi priiimti atsakomybę“ (I-11).

Apibendrinant tėvų pasisakymus galima teigti, kad elgesio sunkumų turinčių vaikų dalyvavimas fizinės veiklos grupėje kūrė palankias sąlygas jų nepriimtino elgesio kaitai, tinkamo bendravimo mokymuisi, socialiai priimtinioms patirtims atsirasti.

Vaikai galėjo atrasti sau saugią vietą ne tik sportui, bet ir draugystei, bendravimui, bendradarbiavimui. Bendruomenė buvo susitelkusi, kartu ieškojo sunkumų sprendimo, glaudžiai bendradarbiavo ir vieni kitiems padėjo.

Fizinės veiklos grupė padėjo vaikams ugdytis santykio su savimi, su aplinkiniais ir santykio su veikla įgūdžius, kas yra labai svarbu mokantis priimti save tokį, koks esi.

Tyrime dalyvavę pedagogai ir tėvai dalijosi nuomonėmis apie vaikų, turinčių elgesio sunkumų, ugdymą ir auklėjimą, patiriamus sunkumus, mokykloje vykdomas programas, skirtas ugdyti šių vaikų socialinius įgūdžius, bei apie fizinės veiklos grupę ir jos įtaką vaikų socialinių įgūdžių kaitai.

Pedagogai pabrėžė, kad socialinių įgūdžių ugdymui būtina aplinka „prasideda nuo visos bendruomenės palankaus požiūrio į tokius vaikus“. Jie akcentavo savo atsakomybę ir visos bendruomenės dalyvavimo svarbą procese, pabrėždami bendrą suinteresuotumą, įsitraukimą ir iniciatyvas. Tinkamą ugdymą, jų nuomone, „užtikrina kvalifikuoti ir kompetentingi pedagogai, kurie atvirai įvardija rūpesčius ir problemas“ bei į pagalbą kviečia specialistus. Pedagogai pabrėžė komandinio darbo svarbą, reikalingų metodikų kūrimą ir naudojimą, tinkamą darbui mikroklimatą bei teigiamo pavyzdžio rodymo būtinumą. Jie supranta, kad visi sprendimai, susiję su elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymu, „turi būti priimami pasidalijant atsakomybę“. Be to, pedagogams svarbus mokinių tėvų įsitraukimas, domėjimasis problemomis ir aktyvus dalyvavimas ieškant sprendimų.

Tėvai buvo svarbūs „kaip vaikų socialinių įgūdžių ugdymo aplinkos kūrėjai ir veiklų, seminarų, posėdžių bei pokalbių organizatoriai“. Jie taip pat pabrėžė bendruomenės požiūrio keitimo į elgesio sunkumų turinčius vaikus būtinumą. Tėvai išreiškė rūpestį dėl pedagogų atsainaus požiūrio į pagalbą vaikui, tarp bendruomenės narių vyraujančio požiūrių nesuderinamumo, pagalbos mokiniui specialistų stokos ir trūkstantų bendruomenės žinių ugdant šiuos vaikus. Jie teigė, kad labai svarbūs bendri susitikimai, diskusijos, tarpusavio supratimas bei kantrybė, susitelkimas ir glaudus bendravimas.

Tyrimas leido atsakyti į iškeltą klausimą, kaip elgesio sunkumų turinčių vaikų įtraukimas į fizinės veiklos grupę gali prisidėti prie jų socialinių įgūdžių ugdymo. Paaiškėjo, kad socialinių įgūdžių ugdymo galimybės kuriamos tuomet, kai visa ugdymo bendruomenė glaudžiai bendradarbiauja, o pedagogai ir tėvai nuolatos tariasi, kartu ieško įvairių problemų sprendimo būdų. Fizinės veiklos grupė įtraukė pedagogus ir tėvus į bendrą veiklą ir paskatino pasidalyti atsakomybėmis už vaikų dalyvavimą sistemingose fizinėse veiklose. Nustatyta, kad nors fizinių veiklų praktika yra veiksminga priemonė ugdyti socialinius įgūdžius, ugdymo įstaigų galimybės užtikrinti sistemingas ir ilgalaikes fizines veiklas yra ribotos. Įtraukimas į fizines veiklas padeda vaikams pažinti save, koreguoti savo elgesį, užmegzti ir palaikyti santykius su bendraamžiais, ugdyti atsakingą sprendimų priėmimą, patirti sėkmę veiklose, siekti užsibrėžtų tikslų ir užtikrinti asmeninę bei socialinę sėkmę. Pusę metų trukusi fizinės veiklos grupė leido vaikams sistemingai sportuoti, dalytis rūpesčiais ir džiaugsmiais, mokytis drausmės, taisyklių laikymosi ir

disciplinos, o kartu ugdytis socialinius įgūdžius. Tiek pedagogai, tiek tėvai pabrėžė, kad „fizinės veiklos grupė buvo elgesio sunkumų turinčių vaikų ugdomojo proceso, jų nuoseklios rutinos ir įvairių problemų sprendimo įrankis“ (13 lentelė).

13 lentelė

Tyrimo dalyvių apibendrintos nuomonės

Pedagogai	Mokinių tėvai
<i>Aplinka, palanki elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui</i>	
Tėvų atsakomybės prisiėmimas už vaiko ugdymą(si).	Pozityvus mokytojų požiūris elgesio sunkumų turinčių vaikų atžvilgiu.
Tėvų išitraukimas į ugdomąjį procesą.	Mokyklos bendruomenės susitelkimas.
Bendravimas, bendradarbiavimas, pakankamas specialistų skaičius.	Atviras mokytojų dalijimasis rūpesčiais, savalaikis problemų sprendimas.
<i>Pedagogų ir tėvų rūpesčiai ugdant elgesio sunkumų turinčius vaikus</i>	
Bendruomenės nesusikalbėjimas, nuomonių skirtingumas.	Mokyklos nenoras įsileisti neformalias veiklas, būrelius.
Tarpusavio ryšio glaudumo, pagalbos mokiniui specialistų, žinių, kompetencijos stoka.	Lėšų veikloms organizuoti, seminarų, mokymų, patalpoms įrengti trūkumas.
Administracijos neįsitraukimas į diskusijas, sunkumų sprendimus.	Pedagogų nedėmesingumas, griežtumas vaikams.
<i>Problemų sprendimai</i>	
Nuolatiniai, sistemingi bendruomenės susitikimai, diskusijos sprendžiant problemas.	Bendravimas, bendradarbiavimas, komandinis darbas, tinkama fizinė, socialinė aplinka.
Bendras tarpusavio supratimas, tarpasmeninis palaikymas, kantrybė vienas kitam, pagarba ir susitelkimas.	Supratingumas, įsiklausymas, susitelkimas ieškant sprendimo, tarpasmeninės pagalbos būdų.
Tėvų atsakingumas, pagalba pedagogams sprendžiant konfliktines situacijas, ieškant rėmėjų, lėšų, užtikrinančių vaikų socialinių įgūdžių ugdymą.	Bendros visų pastangos ugdant elgesio sunkumų turinčius vaikus, juos suprantant, atliepiant jų poreikius, prisidedant prie svarbių įtraukties veiklų organizavimo.
<i>Fizinės veiklos grupė</i>	
Fizinės veiklos grupė yra svarbi ir labai reikalinga elgesio problemų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui.	Fizinės veiklos grupė – vaikus sutelkianti, skatinanti, drausminanti priemonė, padedanti spręsti konfliktines situacijas.
Fizinės veiklos grupė yra tinkamas vaikų atsakingumą, pareigingumą ugdantis įrankis.	Sisteminės, ilgalaikės fizinės veiklos galėtų tapti gerosios patirties praktika.
<i>Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas fizinės veiklos grupėje</i>	
Pagalba padedanti mokytojui įtraukti mokinį į ugdymo(si) procesą.	Veikla, padedanti vaikui įsitraukti į sistemingas, nuoseklias veiklas.

Pedagogai	Mokinių tėvai
Veikla, užtikrinanti taisyklių, susitarimų laikymąsi.	Galimybė užtikrinti tinkamą vaiko elgesį.
Procesas, sudarantis sąlygas keisti netinkamą vaiko elgesį į socialiai priimtina.	Vaiką motyvuojanti, netinkamą elgesį drausminanti, sunkumus padedanti spręsti veikla.
<i>Fizinės veiklos grupės ilgalaikiškumo kliūtys</i>	
Nėra fizinių veiklų programų, kurios atitiktų elgesio sunkumų turinčių vaikų poreikius.	Nuoseklioms, fizinėms veikloms ugdymo įstaigose trūksta lėšų.
Nėra trenerių, kurie sutiktų organizuoti, nuoseklias fizines veiklas.	Pedagogai nenori papildomai užtrukti mokykloje, neskiria vaikams laiko po pamokų.
Tėvai kelia per didelius lūkesčius mokyklai.	Nepakankama popamokinių veiklų vadyba.

Diskusija

Tyrimas leido atsakyti į iškeltą klausimą: *kokią poveikį elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių kaitai turi dalyvavimas fizinės veiklos grupėje*. Ališauskienė ir Miltenienė (2018) teigia, kad kryptinga, sisteminga, nuolatinė ir disciplinuojanti fizinė veikla gali padėti koreguoti elgesio sunkumų turinčių vaikų elgesį ir ugdyti jų socialinius įgūdžius. Tyrimo metu nustatyta, kad ugdymo įstaigose taikomos nuoseklios fizinės veiklos prisidėjo prie elgesio korekcijos ir skatino socialinių įgūdžių kaitą. Sistemingų fizinių veiklų metu buvo siekiama sudominti vaikus ir įtraukti juos į bendradarbiavimo, teigiamos sąveikos užtikrinimo užsiėmimus, o kartu – ugdyti socialinius įgūdžius. Margaritoui (2018) pažymi, kad socialinių įgūdžių ugdymas per fizines veiklas suteikia vaikams galimybę aktyviai ir bendradarbiaujant veikti, kryptingai kontaktuoti, bendrauti ir kurti tarpasmeninius ryšius. Šių veiklų metu skatinamas bendradarbiavimas tarp vaikų, pedagogų ir tėvų, o nuolatinis bendradarbiavimas leidžia spręsti abipusiai aktualias situacijas ir rasti geriausius sprendimus. Ugdymo įstaigos įtraukia vaikus į įvairius būrelius, užklasines veiklas ir edukacinius renginius, siekdamos skatinti elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymą. Šias veiklas papildė fizinės veiklos grupė, kurioje vyko komandinis sportas, mankštos, judrūs žaidimai, po veiklų vykę pokalbiai, rūpesčių aptarimas ir patirčių dalijimasis. Paramanik ir kt. (2018) pabrėžia, kad komandinių žaidimų, pasidalijimo vaidmenimis ir atsakomybių prisiėmimo už tam tikras veiklas svarba yra būtina norint kurti saugų ir pagarba grįstą tarpasmeninį bendravimą. Tyrimas atskleidė, kad tradicinės ugdymo įstaigose vykdomos veiklos dažnai yra nereguliarios, trumpalaikės, nesistemingos, neįtraukia visų elgesio sunkumų turinčių vaikų ir neužtikrina ilgalaikių elgesio pokyčių bei socialinių įgūdžių ugdymo. Fizinės veiklos grupėje vaikai mokėsi tinkamo elgesio būdų: susitarimo, varžymosi, simpatizavimo, dalijimosi, įsiklausymo bei išsiklausymo. Targamadžė (2017) teigia,

kad per santykius fizinių veiklų metu kuriami socialiniai įgūdžiai padeda vaikams geriau pažinti save ir aplinką, lavina bendravimą, savitvardą bei socialinę atsakomybę ir prisideda prie asmeninio bei socialinio sėkmingumo. Fizinių veiklų grupė padėjo vaikams kurti saugų bendravimo ratą, skatino atsakomybės prisiėmimą ir socialiai priimtino elgesio ugdymą. Tyrimo metu buvo nustatyti pagrindinės problemos su kuriomis susiduria pedagogai ir tėvai: tėvai paminėjo tarpasmeninio bendravimo su pedagogais stoka, o pedagogai – tėvų nenorą prisiimti atsakomybę už vaikų elgesio ugdymą. Įtrauktos fizinės veiklos skatino bendradarbiavimą tarp pedagogų ir tėvų, pasidalijant atsakomybėmis už vaikų dalyvavimą sistemingose veiklose. Tyrimas atskleidė, kad tėvai ir pedagogai skirtingai suvokia savo vaidmenis: tėvai tikisi didesnio pedagogų įsitraukimo, pakantumo ir žinių demonstravimo, o pedagogai pabrėžia tėvų atvirumo, pasitikėjimo stygiaus ir kartais kaltinimų problemą. Hyndman ir Mahony (2018) teigia, kad vaikų, turinčių elgesio problemų, kryptingo ugdymo galimybės priklauso nuo ugdytojo požiūrio ir tinkamų sąlygų sudarymo. Fizinės veiklos grupės metu siekta visaverčio vaikų, tėvų ir pedagogų įsitraukimo. Veiklų tikslas – kurti glaudžius, pasitikėjimu ir pagarba grįstus santykius. Buli-Holmberg ir kt. (2019) pažymi, kad socialinių įgūdžių ugdymas įmanomas tik pasitelkus ugdančio pedagogo sąmoningumą ir visavertį vaiko dalyvavimą veiklose. Cronin ir Allen (2017) teigia, kad suaugusieji, ugdantys socialinius įgūdžius, turi būti sąžiningi, atviri, nuoširdūs, punctualūs, pareigingi ir rodyti tinkamą pavyzdį. Hermens ir kt. (2017) pažymi, kad pedagogų natūralus, taisyklingas elgesys stiprina vaikų vidines vertybes ir socialinių įgūdžių raišką. Fizinės veiklos organizavimas leido geriau suprasti ugdymo įstaigų galimybes ir ribotumus užtikrinant sistemingas ir ilgalaikes fizines veiklas. Paašškėjo, kad pedagogai stokoja žinių, mokykloms trūksta finansinių išteklių, o trenerių, norinčių dirbti su elgesio sunkumų turinčiais vaikais, yra nedaug. Nors fizinės veiklos grupė yra puiki priemonė elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymui – savęs pažinimui, elgesio korekcijai, santykių su kitais kūrimui, atsakingam sprendimų priėmimui – ilgalaikiškumo užtikrinimas kelia iššūkių. Vaikai pradžioje dalyvauja noriai, tačiau ilgai nei veikia jiems pabosta, todėl treneriams tenka individualiai rūpintis kiekvienu vaiku, stebėti tinkamą elgesį, pagirti už pasiektus rezultatus ir tinkamai drausminti už netinkamą elgesį. Elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas fizinės veiklos grupėje – tai netinkamo elgesio valdymo procesas, kur fizinis aktyvumas naudojamas kaip intervencinė priemonė (Burrmann, 2018). Kryptingos fizinės veiklos metu vaikai patyrė pasitikėjimo jausmą, saugų įsitraukimą ir galimybę aktyviai ugdyti savo socialinius įgūdžius, o tinkamas pedagogų požiūris užtikrino, kad veiklos tikslai būtų pasiekti sėkmingai (Burrmann, 2018).

Išvados

Elgesio sunkumų turintiems vaikams sunku kontroliuoti savo elgesį, kelti pozityvius tikslus ir kryptingai jų siekti socialiai priimtinais priemonėmis. Jie dažnai stokoja kantrybės ir valios įveikiant socialines bei psichoemocines kliūtis, kurios būtinos taikiam, kryptingam ir pagarbiam bendravimui bei bendradarbiavimui. Elgesio sunkumų turintys vaikai stokoja socialinių įgūdžių, reikalingų priimti palankius gyvenimui sprendimus, aktyviai dalyvauti veiklose, klausytis kitų, valdyti emocijas, bendrauti ir bendradarbiauti.

Elgesio sunkumų turintys vaikai stokoja socialinių įgūdžių, o fizinės veiklos sudaro palankias sąlygas šiuos įgūdžius ugdyti. Fizinę veiklą metu vaikai mokosi socialiai priimtino elgesio, mokosi kurti kultūringus santykius su bendraamžiais, prisiimti atsakomybę už netinkamą elgesį ir siekti užsibrėžtų tikslų.

Tyrimas atskleidė, kad elgesio sunkumų turinčių vaikų socialinių įgūdžių ugdymas fizinės veiklos grupėje yra efektyvi priemonė, įtraukianti vaikus į atsakomybę už savo elgesį prisiėmimą, kultūringų tarpasmeninių santykių, grįstų pagalba ir pagarba, kūrimą. Fizinės veiklos grupėje, sistemingai, reguliariai ir nuosekliai sportuojant, saugiai reiškiant susikaupusias emocijas, geriau pažįstant save ir kitus, kuriami tarpasmenine pagarba grįsti santykiai. Fizinės veiklos grupė yra patikima ir efektyvi priemonė vaikų intrapersonalinių, interpersonalinių ir santykio su veikla įgūdžių ugdymui.

Literatūra

- Abba, M., & Rashid, A. (2020). Teachers' competency requirement for implementation of inclusive education in Nigeria. *Universal Journal of Educational Research*, 8, 60–69.
- Agran, M., Jackson, L., Kurth, J. A., Ryndak, D., Burnette, K., Jameson, M., & Wehmeyer, M. (2020). Why aren't students with severe disabilities being placed in general education classrooms: Examining the relations among classroom placement, learner outcomes, and other factors. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 45(1), 4–13.
- Ališauskienė, S., & Miltenienė, L. (2018). Inkluzinis ar įtraukusis ugdymas: socialinių konstruktyvų interpretacijos švietimo kaitos kontekste. *Specialusis ugdymas*, 1, 11–32.
- Anderson-Butcher, D. (2019). Youth sport as a vehicle for social development. *Kinesiology Review*, 8(3), 180–187.
- Baguisa, L., & Ang-Manaig, K. (2019). Knowledge, skills and attitudes of teachers on inclusive education and academic performance of children with special needs. *International Journal of Social Sciences*, 4(3), 1409–1425.
- Bitinas, B., Rupšienė, L., & Žydžiūnaitė, V. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. S. Jokužio leidykla.

- Braun, V., & Clarke, V. (2021). One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis? *Qualitative Research in Psychology*, 18(3), 328–352.
- Buli-Holmberg, J., Nilsen, S., & Skogen, K. (2019). Inclusion for pupils with special educational needs in individualistic and collaborative school cultures. *International Journal of Special Education*, 34(1), 68–82.
- Burrmann, U. (2018). *Sportbezogene sozialisation. Sport in Kultur und Gesellschaft [Socializacija per sportą. Sportas kultūroje ir visuomenėje]*. Springer.
- Buzaitytė-Kašalynienė, J., Gasparavičiūtė, D. D., Gudžinskienė, V., & Radvilė, A. (2018). *Ugdymosi poreikių, kylančių dėl nepalankių aplinkos veiksnių, atpažinimo kriterijai ir rekomendacijos dėl individualios pagalbos mokiniams, turintiems ugdymosi poreikių dėl nepalankių aplinkos veiksnių*. Vitae litera.
- Chennat, S. (2020). *Disability inclusion and inclusive education*. Springer Nature.
- Creswell, J. W. (2021). *A concise introduction to mixed methods research*. SAGE publications.
- Cronin, L. D., & Allen, J. (2017). Development and initial validation of the Life Skills Scale for Sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 28, 105–119.
- Deming, D. J. (2017). The growing importance of social skills in the labor market. *The Quarterly Journal of Economics*, 132(4), 1593–1640.
- Elo, S., & Kyngas, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Leading Global Nursing Research*, 62(1), 107–115.
- Goldan, J., & Schwab, S. (2020). Measuring students' and teachers' perceptions of resources in inclusive education—validation of a newly developed instrument. *International Journal of Inclusive Education*, 24(12), 1326–1339.
- Gresham, F. M., Elliott, S. N., Vance, M. J., & Cook, C. R. (2011). Comparability of the social skills rating system to the social skills improvement system: Content and psychometric comparisons across elementary and secondary age levels. *School Psychology Quarterly*, 26(1), 27–44. <https://doi.org/10.1037/a0022662>
- Gresham, F. M. (2002). *Teaching social skills to high-risk children and youth: Preventive and remedial strategies*. In M. R. Shinn, H. M. Walker, & G. Stoner (Eds.), *Interventions for academic and behavior problems II: Preventive and remedial approaches* (pp. 403–432). National Association of School Psychologists.
- Hermens, N., Super, S., Verkooijen, K. T., & Koelen, M. A. (2017). A systematic review of life skill development through sports programs serving socially vulnerable youth. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 88(4), 408–424.
- Hyndman, B., & Mahony, L. (2018). Developing creativity through outdoor physical activities: a qualitative exploration of contrasting school equipment provisions. *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*, 18(3), 242–256.
- Yin, R. K. (2013). Validity and generalization in future case study evaluations. *Evaluation*, 19(3), 321–332.
- Kardelis, K. (2016). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai: (edukologija ir kiti socialiniai mokslai): vadovėlis*. Lietuvos kūno kultūros akademija. Lucilijus.

- Khaleel, N., Alhosani, M., & Duyar, I. (2021). The role of school principals in promoting inclusive schools: A teachers' perspective. *Frontiers in Education*, 6, 106–120.
- Kuyini, A. B., Desai, I., & Sharma, U. (2020). Teachers' self-efficacy beliefs, attitudes and concerns about implementing inclusive education in Ghana. *International Journal of Inclusive Education*, 24(14), 1509–1526.
- Kuzmicheva, T., & Afonkina, I. (2020). Social and educational barriers to inclusive education of individuals with special health needs. *ARPHA Proceedings*, 3, 1353–1367.
- Margaritoiu, A. (2018). Inclusive education – A construct with different meanings for families and teachers. *Jus et Civitas*, 5, 47–52.
- McCoy S., & Morgan K. (2020). Obesity, physical activity, and sedentary behaviors in adolescents with autism spectrum disorder compared with typically developing peers. *Autism*, 24(2), 387–399.
- Mitchell, D. (2018). *The ecology of inclusive education strategies to tackle the crisis in educating diverse learners*. Routledge, 61.
- Mizunoya, S., Mitra, S., & Yamasaki, I. (2018). Disability and school attendance in 15 low-and middle-income countries. *World Development*, 104, 388–403.
- Paramanik, N., Barman, P., & Barman, P. (2018). Attitude of secondary school teachers towards inclusive education. *International Journal of Research in Social Sciences*, 8(7), 750–765.
- Rupšienė, L. (2017). *Kokybinių tyrimų duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėdos universitetas.
- Schüttoff, U., Pawlowski, T., Downward, P., & Lechner, M. (2018). Sports participation and social capital formation during adolescence. *Social Science Quarterly*, 99(2), 683–698.
- Smilgienė, J., & Jonaitienė, D. (2019). Vaikų elgesio kultūros ugdymo(si) būdai ir metodai. Radviliškio „X“ ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje (atvejo analizė). *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 49(1), 16–26.
- Soriano, V., Watkins, A., & Ebersold, S. (2017). *Inclusive education for learners with disabilities*. European Asylum Support Office.
- Sullivan, A., Brewis, A., & Wutich, A. (2018). Studying children's cultural knowledge and behaviors related to environment, health, and food: Methods for ethnoecological research with children. *Journal of Ethnobiology*, 38(2), 276–293.
- Targamadžė, V. (2017). *Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinimas*. VU.
- Žemgulienė, A. (2017). 4 klasės mokinių istorinio laiko tėkmės supratimo gebėjimai: pasaulio pažinimo programos atnaujinimo gairės. *Mokslu grįsto švietimo link*, 382.
- Žydzūnaitė, V., & Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*. Vaga.

Developing Social Skills in Children with Behavioral Difficulties Through Participation in a Physical Activity Group

Deividas Stanionis¹, Jūratė Požėrienė², Oksana Mačėnaitė³, Ugnė Slapšytė⁴

¹ Lithuanian Sports University, Department of Health Promotion and Rehabilitation, 6 Sporto St., LT-44221 Kaunas, Lithuania, deista1@stud.lsu.lt

² Lithuanian Sports University, Department of Health Promotion and Rehabilitation, 6 Sporto St., LT-44221 Kaunas, Lithuania, jurate.pozeriene@lsu.lt

³ Lithuanian Sports University, Department of Health Promotion and Rehabilitation, 6 Sporto St., LT-44221 Kaunas, Lithuania, oksana.macenaite@lsu.lt

⁴ Lithuanian Sports University, Department of Health Promotion and Rehabilitation, 6 Sporto St., LT-44221 Kaunas, Lithuania ugnsla@stud.lsu.lt

Summary

The development of social skills in children with behavioral difficulties presents considerable challenges for both educators and parents. Social competence is crucial for a child's future, as it fosters self- and social awareness, encourages positive self-expression, and promotes constructive interaction within the community. Acquired social skills shape adaptive and purposeful behavior that is recognized as appropriate by both the individual and other persons. Furthermore, social competence facilitates the achievement of personal goals. Children with behavioral difficulties often lack these essential skills, which limit their ability to make appropriate behavioral choices and engage in socially acceptable conduct.

The aim of the study is to evaluate the impact of participation in a physical activity group on the development of social skills in children with behavioral difficulties.

The study revealed that, although school communities recognize their responsibility to support the social development of children with behavioral challenges, current programs are often inconsistent short-term and fail to engage the majority of students. Participation in a structured physical activity group provides opportunities for individualized observation and creates a supportive environment for social skill development. A systematic, consistent physical activity group is an excellent practice for developing social skills in children with behavioral difficulties, such as their relationship with themselves, others, and with activities. It's an opportunity for these children to fully integrate into the community as well.

Keywords: *behavioral difficulties, social skills, physical activity.*

Gauta 2026 02 23 / Received 23 02 2026
Priimta 2026 03 22 / Accepted 22 03 2026